Türk Turizm Araştırmaları Dergisi
2020, 4(1): 137-151.
DOI: 10.26677/TR1010.2020.304
ISSN: 2587–0890 Dergi web sayfası: https://www.tutad.org

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Amasya İlindeki İbadethanelerin İnanç Turizmi Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi

Dr. Öğr. Üyesi Makbule CİVELEK, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Karadeniz Ereğli Turizm Fakültesi, Zonguldak, e-posta: makbule.civelek@beun.edu.tr
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3997-6508

Öz

Kutsal unsurların ve ibadethanelerin ziyareti insanları manevi açıdan tatmin ederken turizm faaliyetlerine katılmasını da beraberinde getirmektedir. İnanç turizmi açısından önemli bir destinasyon *"Şehzadeler Kenti"* olarak isimlendirilen Amasya'dır. Bu çalışmanın amacı, Amasya'daki ibadethanelerin inanç turizmi potansiyelinin saptanarak mevcut durumun ortaya konmasıdır. Bu bilgilerin paralelinde inanç turizmi kapsamındaki mekanlar ziyaret edilerek görevliler ile görüşülmüştür. Aynı zamanda restorasyonu devam eden ibadethaneler için özel izinler alınarak fotoğraflar çekilmiştir. İlin turizm potansiyeline yönelik çeşitli çalışmalar yapılsa da inanç turizmini konu alan spesifik bir çalışmaya henüz rastlanmamıştır. Çalışmanın sonuçları bir bütün olarak değerlendirildiğinde ibadethanelerin inanç turizmi kapsamında tanınırlığının olmadığı, bilgi levhalarının eksik olduğu, ilin inanç turizmi bakımından henüz yeterli düzeyde yerli ve yabancı turistin çekim merkezi olmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Amasya, İbadethaneler, İnanç Turizmi.
Makale Gönderme Tarihi: 05.10.2019
Makale Kabul Tarihi: 11.01.2020

Önerilen Atıf:
Civelek, M. (2020). Amasya İlindeki İbadethanelerin İnanç Turizmi Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1): 137-151.
© 2020 Türk Turizm Araştırmaları Dergisi.

Journal of Turkish Tourism Research
2020, 4(1): 137-151.
DOI: 10.26677/TR1010.2020.304
ISSN: 2587–0890 Journal Homepage: https://www.tutad.org

RESEARCH PAPER

Evaluation of Amasya Province in Terms of Faith Tourism Potential

Assistant Prof. Dr. Makbule CİVELEK, Zonguldak Bülent Ecevit University, Karadeniz Ereğli Faculty of Tourism, Zonguldak, e-mail: makbule.civelek@beun.edu.tr
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3997-6508

Abstract

The visit of elements and houses of worship entails participation in tourism activities while satisfying people in a spiritual sense. An important destination for faith tourism is Amasya, also known as *"The City of Princes."* The purpose of this study is to determine the faith tourism potential of Amasya Province and to reveal the current situation. In parallel with this information, places within the scope of faith tourism were visited, and officials were interviewed. At the same time, special permits were taken for taking pictures of the places of worship, which are still under restoration. Although there are various studies on the tourism potential of Amasya, there is no study on faith tourism regarding Amasya province. When the results of the study were evaluated as a whole, it was seen that the information signs related to the sacred elements were lacking, and that it is not a center of attraction yet for neither domestic nor foreign tourists.

Keywords: Amasya, Places of Worship, Faith Tourism.
Received: 05.10.2019
Accepted: 11.01.2020

Suggested Citation:
Civelek, M. (2020). Evaluation of Amasya Province in Terms of Faith Tourism Potential, *Journal of Turkish Tourism Research*, 4(1): 137-151.
© 2020 Türk Turizm Araştırmaları Dergisi.

GİRİŞ

Turizm olgusu deniz, kum ve güneş gibi unsurlar ile çağrışım yapsa da meydana gelen gelişmeler turistik tüketicilerin tercihlerinde ve seyahatlerinde birtakım değişimlerin olduğunu göstermektedir. Turistik tüketicilerin alternatif turizm türlerine yönelmesi klasik turizm anlayışlarından sıyrılmayı beraberinde getirmiştir. Klasik turizm türlerinin ivme kaybetmesi ile turizm türleri çeşitlilik göstermektedir. Bu turizm türlerinden biri de inanç turizmidir.

İnanç turizmi, turistik tüketicilerin kutsal mekanlara yaptıkları ziyaretleri ve bu ziyaretlerden doğan faaliyetlerini kapsamaktadır. Bu bağlamda inanç turizmi insanların din kaynaklı motivasyonlarından yola çıkar. İnsanlara manevi bir haz kazandırarak turizm faaliyetlerine katılmalarına da olanak tanır. İnanç turizmi, kutsal mekanları ya da kutsal ithaf edilen kişileri ziyaret ederek huzur bulma, haç görevlerini gerçekleştirme gibi birçok motivasyonun ana unsurunu oluşturur.

Ülkemizin kendine has özellikleri göz önüne alındığında, ülkemiz geçmişten günümüze kadar dinlere ve inançlara hoşgörülü yaklaşım sayesinde dinlerin ortak bir paydası olmuştur. Bu nedenle sadece bir dine ya da inanca özgü yapılar ya da kutsallar yerine birçok inancın kutsal unsurları ülkemizde barınmaktadır. Aynı zamanda kutsal unsurlar korunarak gelecek nesillere aktarımı da sağlanmaktadır.

İnanç turizmine ilgi her geçen yıl artış göstermektedir. Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) verilerine göre inanç turizmi en çok büyüyen pazarlardan biridir. Her yıl 300 milyon turistin (tüm uluslararası turistlerin dörtte biri) dini yapıları ziyaret ettiği, 600 milyon kişinin ise ulusal ya da uluslararası ziyaretlerini bu nedenle yaptığı tahmin edilmektedir. Ülkemizdeki inanç turizmi potansiyeli incelendiğinde ise inanç turizmi kapsamında yurtdışından gelen turist sayısı 2017 yılında 27 binken, 2018 yılında bu sayı 29 bine ulaşmıştır. Yurtdışına inanç turizmi kapsamında çıkış yapan turist sayısı ise 2017 yılında 488.104 iken, 2018 yılında bu sayı 563.453'e yükselmiştir.

Çalışmanın ana konusu olan Amasya gerek kültürel yapısı gerek tarihi dokusu ile *"Şehzadeler Kenti"* olarak isimlendirilmektedir. Orta Karadeniz'de yer alan Amasya, tarihsel süreçte birçok şehzadeye ev sahipliği yapmıştır. Yaşamış olan farklı uygarlıklar, bu uygarlıklara ilişkin kalıntılar sebebiyle il, kültürel olarak da önemli bir konumdadır. Coğrafyacı Strabon, Kral Kaya Mezarları, Yalıboyu Evleri, Ferhat ve Şirin'e ev sahipliği yapmış olması Amasya'nın çekicilik unsurları arasındadır. UNESCO Dünya Mirası Geçici listesinde yer alan Amasya turizm açısından gelişim göstermektedir. İnanç turizmi, kültür turizmi, termal turizm, doğa turizmi ve kuş gözlemciliği ilde yapılabilen turizm türlerindendir. Bu çalışmada Amasya ili inanç turizmi potansiyeli açısından incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde inanç turizmi kavramına, inanç turizminin önemine değinilirken, ikinci bölümünde Amasya'da yer alan kutsal mekanlara, yapılan gözlemlere ve görüşme bulgularına yer verilmiştir.

İNANÇ TURİZMİ VE ÖNEMİ

Din ve inanç biçimleri, ilk insandan günümüze kadar uzanan bir yapı olarak, her dönemde ve insanın olduğu her yerde varlığını sürdürmektedir. Bunun nedeni, dinin insanlık için önemini koruması ve bir ihtiyaç olarak toplumu ayakta tutan temel esaslardan olmasıdır. Din, sektörel bazda, her türlü alanla bir etkileşim ve iletişim içerisindedir (Küçük, 2013). Bu etkileşim sanat, edebiyat mimarlık, yeme-içme, giyim kuşam gibi maddi kültür öğelerinin yanı sıra manevi kültür öğeleri ile toplumların hayat merkezini oluşturmaktadır. (Kaynak, 2010). Bunun yanı sıra din, insanların yaşam tarzlarında, dünyaya bakışında ve tercihlerinde, toplumsal hayatta etkili

bir yere sahiptir. İnsanlar için önemli derecede belirleyici olan din, bireyleri gönüllü olarak seyahat etmeye yönlendirirken bu motivasyonlardan hareketle inanç turizminin ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır (Kervankıran ve Eryılmaz, 2017). Bu kapsamda inanç turizmini çeşitli araştırmacılar aşağıdaki gibi ifade etmektedir:

İnsanların kendi dini inançları kapsamında kutsal saydıkları yerlere olan ziyaretlere (hac) ya da kendi veya başka inançlara ait dini yapıların bulunduğu yerlere olan seyahatlere katılmak, dinsel toplantı ve törenlere katılmak veya bunları izlemek, kutsal ve ünlü mabetleri görmek amacıyla yapılan ve önemli boyutlara ulaşan seyahatlerin ve konaklamaların oluşturduğu turizm hareketleri olarak tanımlanabilecek inanç turizmi (Usta, 2014; Soydan ve Şarman 2013; Kaynak, 2010) insanların inançlarını sergileme amacıyla kutsal olarak nitelendirdikleri yerleri ziyaret etmeleri ile başlayan (Sever, 2016) en eski ve önemli turizm türlerinden biridir (Albayrak vd., 2018). Kurmanaliyeva vd., (2014) ise inanç turizmini insanları değişime yönlendiren, sosyal yaşamına yön veren, bir yere ait olmasını sağlayan önemli bir sosyo-kültürel unsur olarak tanımlamıştır. Bir diğer tanıma göre ise inanç turizmi, geçmişten bu yana kutsal kabul edilen yerlere yapılan ziyaretler ile ilahi bir varlığa inanma amacıyla yapılan seyahatlerin ana motivasyonudur (Vukonic, 2006). Tüm tanımlardan hareketle inanç turizmi; (a) inanç biçimleri doğrultusunda bireylerin kutsal mekanları/unsurları ziyaretleri kapsayan, (b) törenlere katılmak, ibadethaneleri ziyaret etmek, kutsal atfedilen kişi/objeleri ziyaret etmek gibi çok yönlü olan, (c) inanç ve manevi haz motivasyonu ile hareket eden, (d) sosyo-kültürel bir olguyu ifade etmektedir.

Dinlerin varoluşundan bu yana, dini otoritelerin emirleri doğrultusunda kutsal mekanlara yapılan ziyaretler bireysel tercihler olmanın ötesine geçmiştir. Bunun sonucunda da kutsal mekanlar ziyaret edilmeye başlanarak yüz binlerce insanın katıldığı kitlesel bir harekete dönmüştür. İnanç turizminin temelinde dini inançların tatmini olmakla birlikte dünya barışının ve kültürlerarası iletişimin gelişmesinde de önemli rol oynamaktadır. Bu bağlamda inanç turizmi, farklılıkların ve çeşitliliklerin ortaya çıkmasına, dinsel hoşgörü, saygı, sevgi ve anlayışla bakılmasına katkı sağlayan evrensel bir kurum niteliğine sahiptir (Sever, 2016). Benzer bir görüş Kaynak (2010) tarafından da belirtilmiştir. Araştırmacı dinin medeniyetleri buluşturabilecek bir olgu olduğunu, insanları ortak değerlerine doğru yolculuğa çıkardığını, insanların yaratılış kardeşliğinde buluşturan bir olgu olduğunu ifade etmiştir.

Günümüzde farklı inanç biçimlerini benimseyen insanlar, dünyanın farklı bölgelerine yaptıkları seyahatlerle, hem dini vecibelerini yerine getirmekte hem de gittikleri yerlere ekonomik ve sosyo-kültürel bağlamda bir canlılık getirmektedir. Bu durum, inanç noktalarının çok sayıda insan tarafından ziyaret edilmesine ve inanç turizminin gelişmesine zemin hazırlamaktadır (Sezer ve Öztürk, 2014). Bremer'e (2006) göre ise inanç turizmi uygarlıkların gelişimi ile orantılıdır. Bu sebeple ruhsal haz sağlayan yerlere yapılan ziyaretler dünyanın hemen her yerinde kutsal izler bırakmayı sağlamıştır. Önemli sayıda turist barındıran inanç merkezleri coğrafi açıdan da eş zamanlı olarak bölgenin gelişimini sağlamaktadır. Kişiler bu yerleri ziyaret ederek kişilikleri ve inanç merkezleri arasında bir bağlantı kurmaktadır. Özgen (2012) inanç turizmini çekici kılan temel unsurların semavi veya beşeri inanç önderlerinin yaşadıkları yerler olması, ziyaret etikleri, önemli toplantı ve diyalogları (antlaşmaları) gerçekleştirdikleri mekânların yanı sıra; bu dünyadan göç ettikten sonra defnedildikleri yerler olarak sıralamıştır.

İnanç turizmini konu alan çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu araştırmaları; destinasyonları ya da kutsalları inanç turizmi bağlamında inceleyen çalışmalar (Albayrak vd., 2018; Güngör; 2018;

Harunoğulları, 2016; Karakaş, 2016; Sever, 2016; İbret vd., 2015; Küçük, 2013; Soydan ve Şarman, 2013; Özgen, 2012), inanç turizmini kırsal kalkınma ile ilişkilendiren çalışmalar (Arınç, 2018; Sevinç ve Azgün, 2012), yerel halk, turistler ve inanç merkezleri arasında bir bağdaşım kuran çalışmalar (Kervankıran ve Eryılmaz, 2017; Çiftçi ve Akova: 2016; Eykay vd., 2015; Kaya vd., 2013; Başer ve Başçı, 2012; Dikici ve Sağır, 2012) olarak sınıflandırmak olasıdır. Yapılan çalışmalardan bazılarının sonuçları aşağıdaki gibidir:

Albayrak vd., 2018 yılında yapmış oldukları araştırmada Müslümanlar, Hristiyanlar ve Yahudiler için önemli bir konumda olan Kudüs'ün inanç turizmi açısından yerini incelemiştir. 848 anketin toplandığı çalışmanın sonuçları inanç turizmine katılma motivasyonlarının girift bir yapıda olmasıyla birlikte ruhsal ve manevi haz elde etme, yeni şeyler keşfetme, aidiyet duygusu, uzlaşma ve dinlenme gibi unsurları kapsadığını ortaya koymuştur.

Kervankıran ve Eryılmaz (2017) Mevlana Müzesinde yapmış oldukları çalışmada 252 adet anket elde etmiştir. Bulguların sonuçları katılımcıların psikolojik ve ruhsal açıdan rahatlama amaçları ile ziyarette bulunduklarını, Konya'nın inanç turizmi açısından önemli bir destinasyon olarak algılandığını ortaya koymaktadır.

Çiftçi ve Akova (2016) Hacı Bektaş Veli'yi ziyaret eden kişilerin hizmete ilişkin algılama biçimlerini, bu destinasyonu tekrar ziyaret etme eğilimlerini ve diğer kişilere tavsiyede bulunup bulunmayacaklarını araştırmıştır. Katılımcıların mekanın fiziksel özellikleri açısından tatminlerinin düşük olduğu, destinasyonu tekrar ziyaret etmeye eğilimli oldukları ve çevresindeki kişilere tavsiye edecekleri yönünde çıkarsamalar yapılmıştır.

Eykay vd., 2015 yılında Antakya'da yerel halkın ve turistlerin inanç turizmine ilişkin ortaya koydukları çift yönlü bakış açısı taşıyan araştırmada yerel halk açısından inanç turizmi kapsamında Antakya'nın ilgi gördüğü, fakat alt ve üst yapı bakımından yetersizliklerin olduğu düşünülürken, turistlerin bakış açısına göre talebi karşılayacak unsurların yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sezer ve Öztürk (2014) araştırmalarında Giresun'da Şeyh Kerameddin'e ait türbeye ilişkin inanç turizmini ziyaretçilerin bakış açısıyla saptamaya çalışmışlardır. Anketin kullanıldığı çalışmanın amacı bireylerin ziyaret nedenlerini ve halkın ziyaretçilere bakış açısını ortaya koymaya yönelik olmuştur. Çalışma sonuçları yerel halk ve ziyaretçiler arasında olumlu tutumların olduğunu göstermiştir.

Kaya vd., (2013) Akdamar Kilisesini inanç turizmi açısından anket tekniği ile elde ettikleri verilerle değerlendirdikleri araştırmalarında katılımcıların inanç turizmine ilişkin görüşlerinin genel olarak olumlu yönde olduğu görülmüştür. Kültürün korunması, kültürel zenginliklerin farkına varılması, yerel ekonominin güçlenmesi, iş olanakları sağlaması barış ve huzur ortamı oluşturması gibi unsurlar bakımından olumlu değerlendirmeler yapılmıştır.

Başer ve Başçı (2012) Aziz Pavlus Evi'ne yapılan ziyaretlerin algılanış biçimini analiz ettikleri araştırmada Hristiyanlar için önemli bir inanç merkezi olan bu destinasyonda 385 bireye anket uygulanmıştır. Çalışma sonuçları katılımcıların halkla ilişkiler faaliyetlerini iyi bulduklarını, genellikle günübirlik ziyaretler yaptıklarını göstermiştir.

Dikici ve Sağır (2012) Hristiyanlar için kutsal sayılan Noel Baba mezarını ve St. Nicholas Kilisesini ziyaret eden kişilerin yerel halk ile ilişkisini incelemiştir. 18 kişi ile yapılan görüşmeden elde edilen sonuçlar ziyaretlerin daha çok günübirlikçiler tarafından yapıldığı bu sebeple ekonomik anlamda çok fazla katkı sağlamadığı turistlerin toplumsal değişimlere ve bozulmalara neden olduğu görülmüştür.

YÖNTEM

Araştırma Amasya'nın inanç turizmi potansiyelini ortaya koymayı hedeflemektedir. Amasya'nın kültürel yapısı ve tarihi dokusu göz önünde bulundurulduğunda inanç turizminin geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu amaç doğrultusunda çalışma, inanç turizmi açısından bir envanter oluşturulmasına olanak sağlayacaktır. Literatür incelendiğinde Amasya'nın turizm açısından çeşitli yönlerini ortaya koyan araştırmalar yapıldığı görülse de inanç turizmi açısından spesifik bir çalışmaya henüz rastlanmamıştır. Bu bakımdan araştırma önem taşımaktadır.

Amasya'nın inanç turizmi açısından önemli rolü olan yapılar, çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Bu kapsamda Gökmederese Cami, Burmalı Minare Cami, Sultan İkinci Beyazıt Külliyesi, Yörgüç Paşa Cami, Fethiye Cami, Torumtay Türbesi, Kuba Cami, Hatuniye Cami ve Mehmet Paşa Cami ziyaret edilmiştir.

Araştırma kapsamında nitel yöntemlerden görüşme ve gözlem kullanılmıştır. Görüşme yöntemi ile Amasya ilindeki cami, türbe ve külliyelerdeki görevliler ile görüşülmüş, bu yapılar hakkında bilgiler alınmıştır. Yapılar hakkında ehli kişilerden bire bir bilgi edinilerek, yapıların inanç turizmi açısından önemi ve Amasya'nın inanç turizmindeki yeri saptanmaya çalışılmıştır. Görüşme formu açık uçlu sorulardan oluşmakla birlikte, görüşme süreleri de değişkenlik göstermiştir. Tüm görüşmeler, görüşmecilerin izni ile ses kaydı altına alınmıştır. Araştırmada görüşme yönteminin seçilme nedeni derinlemesine bilgi edinmektir. Görüşme kapsamında yapı hakkında bilgi, ibadethaneleri ziyaret edenlere ilişkin bilgi, ibadethanelerin Amasya için önemi ve görüşme yapılan kişilerin inanç turizmine bakış açıları irdelenmiştir.

Araştırmada kullanılan gözlem tekniği ile ibadethaneler incelenerek, mevcut durumun ortaya konması hedeflenmiştir. Bunun yanı sıra yapıların iç ve dış fotoğrafları araştırmacı tarafından çekilmiştir. Araştırmadan elde edilen gözlem ve görüşme bulguları bir bütün olarak değerlendirmeye alınmıştır.

BULGULARIN YORUMLANMASI

Görüşmecilerin yaşları değişiklik göstermekle birlikte yaş ortalaması 43'tür. Eğitim durumları açısından inceleme yapıldığında 5 görüşmecinin eğitim durumunun lise, 3 katılımcının eğitim durumunun ise üniversite olduğu görülmüştür. Aynı ibadethanede yaptıkları görev zamanı farklılık göstermekle birlikte ortalama çalışma süresi 4,5 yıldır. En fazla çalışma süresi 7 yılken (görüşmeci 6) en az çalışma süresi 2 yıl (görüşmeci 4) olmak üzere değişiklik göstermiştir.

Tablo 1. Görüşmeye Katılan Kişilere İlişkin Demografik Bulgular

Görüşmeci	Yaş	Eğitim	Görev Süresi
Görüşmeci 1	43	Lise	5 yıl
Görüşmeci 2	39	Lise	3 yıl
Görüşmeci 3	41	Lise	6 yıl
Görüşmeci 4	27	Üniversite	2 yıl
Görüşmeci 5	37	Üniversite	4 yıl
Görüşmeci 6	51	Lise	7 yıl
Görüşmeci 7	45	Lise	5 yıl
Görüşmeci 8	35	Üniversite	4 yıl

Fethiye Camine İlişkin Görüşme Bulguları

Yapı Hakkında Bilgi: Amasya'nın en eski yapılarından biri olan ibadethanenin kiliseden camiye dönüştürüldüğü öğrenilmiştir. Yapım tarihinin 7. yüzyıla kadar gittiği varsayılmaktadır. 1116 yılında camiye dönüştürülen yapı ismini, Amasya Valiliği de yapmış olan Fetih Gazi'den aldığı, günümüze kiliseye ilişkin fazla bir kalıntı olmadığı söylenmiştir. Yapılan gözlemler sonucunda yapıya ilişkin süslemelerinin sade olduğu, kapı ve pencerelerinin ise ahşap işlemelerle bezeli olduğu tespit edilmiştir. Tarihsel süreç içerisinde ibadethanenin depremde ve yangında zarar gördüğü, bu sebeple birçok kez restore edildiği, son restorasyonun ise 2006 yılında yapılarak ibadete açıldığı belirtilmiştir. Aynı zamanda minaresinin 1884 yılında yapılarak ilave edildiği de eklenmiştir.

Amasya İçin Önemi: Fethiye Cami'nin, Amasya'nın en eski yapılarından biri olması, sadeliği ve ibadet için gelen kişilerin çokluğu gibi sebeplerle önemli odluğu söylenmiştir. Bunun yanı sıra camiden çıkarılan mumyaların müzede sergilenmesi bir merak unsuru uyandırmakla birlikte ziyaretçilerin gelmesini sağladığı yönünde bilgi alınmıştır. Amasya'nın en eski yapılarından biri olması, kiliseden camiye dönüştürülmesi de önemli bir etken olarak bahsedilmiştir.

Ziyaretçi Durumu: Alınan bilgilere göre Fethiye Cami daha çok günübirlikçi ziyaretçiler tarafından ilgi çekmektedir. Yabancı turistlerin ise nadiren gelerek kiliseden dönüştürülen bu yapıyı ziyaret ettikleri belirtilmiştir.

İnanç Turizmi Hakkındaki Görüşler: Amasya'nın tarihi ve kültürel yapısı, değişik medeniyetlere ev sahipliği yapmış olması gibi nedenlerin Amasya'yı ön plana çıkardığı, inanç turizmi açısından zengin bir yer olduğu, bu doğrultuda yapılacak olan değişikliklerle ve tanıtımlarla inanç turizminin yaygınlaşabileceğine ilişkin görüşler beyan edilmiştir.

Şekil 1: Fethiye Camine İlişkin Görseller

Burmalı Minare Cami ve Cumudar Türbesine İlişkin Görüşme Bulguları

Yapı Hakkında Bilgi: Caminin yapım tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte Selçuklu Sultanı İkinci Gıyasettin Keyhüsrev zamanında inşa edildiği, minaresinin şekli nedeniyle zamanla Burmalı Cami ismi ile anılır olduğu söylenmiştir. Kesme taşların ve beyaz rengin hakim olduğu caminin iç süslemeleri sadedir. Alınan bilgiler ışığında eskiden ahşaptan yapılmış olan minarenin depremler ve yangınla birlikte birçok kez hasar görmesi sebebiyle minarenin taştan yapıldığı, bunun yanı sıra camiye bitişik olan türbenin üst katının kütüphane olarak da kullanıldığı günümüzde ise bu odaya fazla eşyaların depolandığı belirtilmiştir. Caminin orijinal kapısının ve ahşap minberinin bir bölümünün de zaman içerisinde zarar görerek onarıldığı

eklenmiştir. Yapının, 30 yılı aşkın bir zaman dilimini kapsayan dönemde ibadete kapalı olduğu, yapılan restorasyon çalışmaları ile ibadete açıldığı anlatılmıştır.

Amasya İçin Önemi: Erken Türk İslam mimarisinin ilk örneklerinden biri olması, farklı mimarisi ile ilgi çekmesi, Cumudur ve ailesine ait mumyalarının bu yapıda bulunması gibi sebeplerin yapıyı Amasya için özel ve önemli kıldığı söylenmiştir. İbadethaneye girerken 7 basamakla çıkılması ve 7 niş ile çevrilmiş olmasının taşıdığı özel anlam ile diğer yapılardan ayrıldığı da belirtilmiştir.

Ziyaretçi Durumu: Yapının sıklıkla yerli turistler ve günübirlikçi ziyaretçiler tarafından ziyaret edildiği, minaresinin farklı olması sebebiyle ilgi gördüğü belirtilmiştir.

İnanç Turizmi Hakkındaki Görüşler: İnanç turizmi ibadethanelerin bilinirliğinin artmasına olanak tanıyacağından, insanların bu konuda bilinçlenmesini, kendi dinini daha iyi anlamasını sağlayacağına yönelik olumlu yönde görüşler bildirilmiştir.

Şekil 2. Burmalı Minare Camine Ait Görseller

Gökmederese Cami ve Torumtay Türbesine İlişkin Görüşme Bulguları

Yapı Hakkında Bilgi: Kitabesinin olmaması ile birlikte yapının 1266-1277 yıllarında inşa edildiği düşünülmektedir. Görevli ile yapılan görüşmeden alınan bilgiler ışığında, caminin adını süslemelerde kullanılan çinilerin renginden aldığı öğrenilmiştir. Cami içerisinde Amasya Valisi Torumtay'ın ailesine ait mezar odası bulunmaktadır. Torumtay'a itafen 1278 senesine ilişkin bir kitabe vardır. Kitabede *"Allah o sultanı ihtiyaç sahiplerine ve zayıf kimseler için Allah'ın rahmeti ve bağışlaması Torumtay'a olsun"* şekilde ifadenin yer aldığı görülmüştür. Cami restorasyon halinde olduğundan ziyarete kapalıdır. Bu nedenle özel izin alınarak ziyaret edilmiş ve resimler çekilmiştir. Tarihsel süreç içerisinde birçok onarım görmüş olan yapının kasnak ve külahı ciddi bir biçimde zarar görerek onarıldığı öğrenilmiştir. Bunun yanı sıra çini süslemelerinin döküldüğü, türbedarlık bölümündeki sandukaların da zarar gördüğü tespit edilmiştir. Yapının bir süre müze olarak da kullanıldığı öğrenilmiştir.

Amasya İçin Önemi: Selçuklu mimarisinin temsillerinden biri olması, yapının kendine has mimari planı, Torumtay'ın ailesine ait türbesiyle önem taşımaktadır. Yapının süslemeleri, kesme taşlardan yapılması içerisinde kullanılan renkler ve motiflerle diğer yapılardan ayrıldığı belirtilmiştir. Restorasyonun tamamlanmasıyla birlikte Amasya'nın tarihini yansıtması açısından önemli bir yer olacağı söylenmiştir.

Ziyaretçi Durumu: Henüz restorasyonu bitmediği için yerli/yabancı turist ağırlamamaktadır. Alınan bilgiler, yapının restorasyon çalışmaları tamamlandığında, inanç turizmi açısından önemli bir unsur olacağı yönünde olmuştur.

İnanç Turizmi Hakkındaki Görüşler: İnanç olgusunun insanları olumlu duygulara yönlendirdiği, inanç şekillerinin kişilerin yaşadıkları toplumsal yapıları şekillendirdiği, yapının restorasyonunun tamamlanmasından sonra yapılacak olan tanıtım faaliyetleriyle Gökmedrese'nin hak ettiği değeri bulacağı belirtilmiştir.

Şekil 3. Gökmedrese Camine Ait Görseller

Yörgüç Paşa Cami ve Türbesine İlişkin Görüşme Bulguları

Yapı Hakkında Bilgi: Yörgüç Paşa tarafından 1430 yılında yaptırılan caminin ahşaptan olup zamanla geçirdiği tahribat nedeni ile kesme taşlarla yapıldığı öğrenilmiştir. Caminin girişindeki türbeler Yörgüç Paşa ve ailesine aittir. Avluda bir şadırvan yer almaktadır. Bu şadırvanın ise 1903 yılında yapıldığı belirtilmiştir. Depremlerle zarar gören cami içerisinde daha önce medrese olduğu söylenmiştir. Minaresinin günümüze ulaşmadığı, ahşap minarenin sonradan eklendiği, su taşkınları nedeniyle özellikle caminin içinin zarar görmesi sebebiyle süslemelerin bir kısmının yeniden yapıldığı eklenmiştir.

Amasya İçin Önemi: Bir dönem Şehzade Murat'ın lalalığını yapmış olan Yörgüç Paşa ve ailesine ait türbelerin olması, kendine özgü süslemeleri ve işlemeleri, turistlerin yapıyı sıklıkla ziyaret etmesi gibi sebeplerden dolayı yapının Amasya için önemli olduğu bildirilmiştir. Bunun yanı sıra ibadethanede son cemaat yerinin ana mekanda olması da farklı bir özellik katmaktadır.

Ziyaretçi Durumu: Yerli turistler tarafında sıklıkla ziyaret edilen yapının, zaman zaman turist grupları tarafından da ziyaret edildiği belirtilmiştir.

İnanç Turizmi Hakkındaki Görüşler: Dini açıdan önemli olan yerlerin ziyaret edilmesi, dini yapıların değer görmesi ve tanınması bakımından inanç turizminin önemli bir olgu olduğu söylenmiştir. Özellikle ülkemizdeki inanç merkezlerinin çeşitlilik göstermesi, birçok dine ev sahipliği yapmış olmasının avantaj olarak kullanılması gerektiği de eklenmiştir.

Şekil 4. Yörgüç Paşa Camine Ait Görseller

Sultan II. Bayezid Külliyesine İlişkin Görüşme Bulguları

Yapı Hakkında Bilgi: Sultan İkinci Beyazıt Külliyesi içerisinde cami, medrese, şadırvan, aşevi ve misafirhaneden oluşan, Sultan İkinci Beyazıt adına 1486 yılında yaptırıldığı öğrenilmiş olan bir yapıdır. Yapının medrese kısmının korunarak günümüzde kütüphane olarak hizmet verdiği de eklenmiştir. Şadırvanın içerisine İstanbul manzarası çizili olduğu belirtilse de bu çizimler net olarak belirgin değildir. Cami içerisinde bulunan çınar ağaçlarının külliye ile aynı yaşta olduğu varsayılmaktadır. Osmanlı mimarisi izleri taşımasının yanı sıra, kapı süslemelerindeki ahşap işçilik dışında yapıda sadelik hakimdir. Depremlerle ve su taşkınlarıyla yapının minareleri ve içi birçok kez zarar görmüş ve onarılmıştır. Külliye içinde bulunan aşevi sayesinde kimsesizlere ve evsizlere yakın zamana kadar yemek dağıtıldığı da belirtilmiştir. Geçmiş zamanlarda mektep olarak da kullanılan yapının, bu kısmından günümüze herhangi bir kalıntısı olmadığı söylenmiştir. 2019 yılı itibari ile restorasyon çalışmaları tamamlanmıştır.

Amasya İçin Önemi: Yapının kompleks hali, konumu, tarihsel süreç içerisinde korunması, yerli ve yabancı turistlerin ziyaret ettiği bir yer olması, Maket Amasya Müzesi'ni de içerisinde barındırması, restorasyonun tamamlanarak tekrar ziyarete açılması gibi unsurlar açısından yapının Amasya için önemli bir yeri olduğu söylenmiştir. Ayrıca üç girişin olduğu yapıda görevliden alınan bilgiler ışığında her bir kapıdan camiye ulaşma mesafesi 99 adımdır. Bu da Allah'ın isimlerine bir gönderme şeklinde olduğu söylenmiştir. Kuşbakışı olarak yapıya bakıldığında ise yapıların, şekil olarak Vav harfini anımsattığı eklenmiştir. Bunun yanı sıra kırmızı beyaz renklerle zikzak şekilli minare süslemelerinin yapıya özgü olduğu eklenmiştir.

Ziyaretçi Durumu: Uzun bir süre restorasyon halinde olmasına rağmen yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çektiği belirtilmiştir. Özellikle yapının içerisinde bulunan Maket Amasya Müzesi, Aşevi gibi yapıların ziyaretçi çektiği eklenmiştir.

İnanç Turizmi Hakkındaki Görüşler: Manevi ihtiyaçların tatmini, inancın çok yönlü olması, dünya barışını sağlaması açısından inanç turizminin diğer turizm türlerinden ayrıldığı belirtilmiştir. Ülkemizdeki dini yapıların niteliği, korunma biçimleri ve barındırdığı kutsallar, birçok inancın iç içe olması önemli bir unsur olarak sıralanmıştır.

Şekil 5. Sultan II. Bayezid Külliyesine Ait Görseller

Mehmet Paşa Cami ve Türbesine İlişkin Görüşme Bulguları

Yapı Hakkında Bilgi: Adını camiyi yaptıran aynı zamanda Şehzade Ahmet'in lalalığını yapmış Mehmet Paşa'dan aldığı belirtilen ibadethanenin yapım tarihi 1486'dır. Mehmet Paşa'ya ait türbe de yapının içinde yer almaktadır. Yıllar itibariyle birçok kez onarım ve restorasyon gören yapının eskiden medrese, imarethane, türbe olarak kullanıldığı günümüze kalan kısımların ise cami ve türbe olduğu belirtilmiştir.

Amasya İçin Önemi: İbadethanenin süslemeleri, yapıya özgü Türk mermer işçiliğinin örneklerinden biri olması, konumu ve tarihi anlamıyla Amasya için önemli olduğu belirtilmiştir. Ayrıca ibadethane giriş kapısının Amasya Müzesi'nde sergilendiği öğrenilmiştir.

Ziyaretçi Durumu: Ağırlıklı olarak yerli ziyaretçilerin olmasının yan sıra yabancı ziyaretçilerin de sık olmamakla birlikte geldikleri söylenmiştir.

İnanç Turizmi Hakkındaki Görüşler: Aynı hissiyata sahip insanları bir arada tutması ve birbirine yakınlaştırması, manevi hazzı güçlendirmesi, kutsal mekanları koruması ve tanıtması açısından inanç turizmi hakkında pozitif yönlü görüşler bildirilmiştir.

Şekil 6. Mehmet Paşa Camine Ait Görseller

Hatuniye Külliyesine İlişkin Görüşme Bulguları

Yapı Hakkında Bilgi: İkinci Beyazıt'ın eşi Bülbül Hanım tarafından yaptırılmıştır. Bu nedenle Bülbül Cami olarak da bilindiği belirtilmiştir. 1510 yılında yaptırılan cami, mektep ve imaretten oluşan kompleks bir yapıdır. Yapıda ahşap süslemeler hakim olup sade bir görünüme sahiptir.

Yapı depremler sonucunda birçok kez zarar görmüş ve onarılmıştır. En ciddi değişimin çatısına ilişkin olduğu söylenmiştir. İlk zamanlarda çift kubbeye sahipken meydana gelen deprem sonrasında bir tanesi yıkılmıştır. Aynı zamanda yıkılan minarenin daha sonra tuğladan yapıldığı belirtilmiştir.

Amasya İçin Önemi: Tarihsel süreç içerisindeki yeri, yerel halkın yapıyı sahip çıkış biçimi ve koruması, Kral Kaya Mezarlarına yakın olması, konumu, sade yapısı önem arz eden unsurlar olarak anlatılmıştır.

Ziyaretçi Durumu: Yapının ibadethane bölümünü daha çok yerli halkın ziyaret ettiği aynı zamanda sık olmamakla birlikte günübirlikçi ziyaretçilerin de geldiği söylenmiştir.

İnanç Turizmi Hakkındaki Görüşler: İnanç turizminin, insanları inandıkları kutsal öğeler nedeniyle bir arada tutması, herhangi bir sebeple hiçbir unsura zarar vermemesi, ibadethaneleri ziyaret etmeleri ve buna ek olarak inanç turizmine katılan kişi sayısının artması sebebiyle ibadethanelerin restore edilmesi gibi özellikleri bakımından olumlu karşılandığı belirtilmiştir.

Şekil 7. Hatuniye Camine Ait Görseller

Kuba Camine İlişkin Görüşme Bulguları

Yapı Hakkında Bilgi: Kuba Cami diğer yapılara göre yenidir. Kemerlerinin kırmızı beyaz kesme taşlarla süslü olduğu cami 1996 yılında inşa edilmiştir. Kapıları ahşap işçiliği olup iç süslemelerinde mavi ve yeşil renkler hakimdir.

Amasya İçin Önemi: Yapının diğer yapılara göre yeni yapılmış olması, içerisindeki süslemeler, mimari yapısı ve konumu sebebiyle Amasya için önem taşıdığı, zaman içerisinde bilinirliğinin artarak daha fazla ziyaretçiyi çekeceği söylenmiştir.

Ziyaretçi Durumu: Yapıyı, yerel halkın dışında günübirlikçilerin ziyaret ettiği belirtilmiştir. Yeni bir yapı olması sebebiyle henüz yabancı ziyaretçiler tarafından bilinmediği eklenmiştir.

İnanç Turizmi Hakkındaki Görüşler: İnanç turizminin çok önemli olduğu bu nedenle inanç turizmi hakkında tanıtımların yapılması gerektiği, özellikle ülkemizdeki insanların kendi kutsal yapılarını bilmesi ve öğrenmesi gerektiği anlatılmıştır.

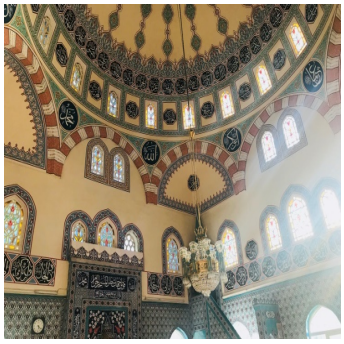

Şekil 8. Kuba Camine Ait Görseller

TARTIŞMA ve SONUÇ

Kültürel ve tarihi yönden zengin bir mirasın taşıyıcısı olan Amasya inanç turizmi açısından da önemli bir role sahiptir. Geçmişten günümüze değin medeniyetlere ev sahipliği yapması, birden fazla inanç biçimini bünyesinde barındırması, birçok şehzadeye ev sahipliği yapması gibi sebeplerle bu il zaman içerisinde de önemini sürdürmüştür.

Araştırma kapsamında görüşmelerden elde edilen bulgular ve gözlemler doğrultusunda Amasya'nın tarihsel süreçteki önemi bağlamında birçok yapının varlığından bahsetmek mümkündür. Bu yapıların yeniden restore edilmesi, zaman içerisinde aslına uygun olarak zarar gören bölümlerinin onarılması, eksikliklerinin giderilmesi inanç turizmi açısından elzemdir.

Amasya'nın inanç turizmi potansiyelinin saptanmaya çalışıldığı bu araştırmada yapıların mimari farklılıkları, tarihsel süreç içerisinde nasıl bir değişime uğradığı, Amasya için önemi gibi unsurlar üzerinden tespitler yapılmaya çalışılmıştır. Elde edilen sonuçlar yapıların farklı yönlerini ortaya koymayı sağlarken alanında uzman kişilerden alınan görüşler aracılığıyla genellemeler yapmayı da mümkün kılmıştır. Bu genellemeleri; inanç yapılarının tarihsel süreçteki yeri ve öneminin tespiti, günümüzdeki anlamı ve yeri, ziyaretçi durumu, görevlilerin inanç turizmine yaklaşımı gibi alt kategorilerde değerlendirmek mümkündür. Yapılan araştırma sonuçları Amasya'da inanç turizmi potansiyeli olsa da bu potansiyeli efektif talebe dönüştürebilmek adına çeşitli faaliyetlerde bulunulması gerekliliğini ispatlar niteliktedir. Bu kapsamda aşağıdaki önerilerin getirilmesi mümkündür:

- Amasya İli kendine özgü mimari yapıları ve tasarımları ile inanç turizmi açısından daha tanınır bir hale gelmelidir. Tanıtım ve pazarlama gibi faaliyetlerle inanç turizmi potansiyeli turistik tüketicilere anlatılarak ilin inanç turizmi bakımından çekim merkezi olması sağlanmalıdır.
- Yapılan gözlemler sonucunda kutsal yapılar hakkında bilgi levhalarının eksik olduğu, yeterince bilgi aktarılmadığı görülmüştür. Yapılar hakkında Türkçe ve İngilizce bilgilerin verilebileceği şekilde düzenlemeler yapılmalıdır.
- İnanç yapıları hakkında internet üzerinden bir araştırma yapıldığında bilgi kirliliği olduğu, yeterince görsel olmadığı dikkat çekmektedir. Değişen şartlar ve yaşanan gelişmeler göz önüne alındığında yapılara ilişkin web sayfalarının olması bu sayfaların güncel olarak yenilenmesi gerektiği düşünülmektedir.
- Araştırmanın bir diğer sonucuna göre serbest zaman etkinlikleri dışında tur programlarının inanç yapılarını kapsamadığı yönündedir. Amasya ilinin inanç turizmi potansiyelini ortaya çıkarmak, bu türde bir ilgi yaratabilmek adına inanç merkezleri ve

türbeler tur programlarına dahil edilmelidir. Hatta bu yapıları içeren özel programlar oluşturulmalıdır.

- Amasya'da inanç turizmine ilişkin istatistiki verilerin olmadığı tespit edilmiştir. İnanç turizmi doğrultusunda ili ziyaret eden kişilere ilişkin verilerin olmaması, aktif bir şekilde verilere ulaşılamaması önemli bir problem olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple inanç turizmi ziyaretçilerine ilişkin verilerin tutulması genel geçer bir sonuca ulaşmayı mümkün kılacaktır.

KAYNAKÇA

Albayrak, T., Herstein, R., Cabera, M., Drori, N., Bidecia, M. ve Berger, R. (2018). Exploring Religious Tourist Experiences in Jerusalem: The intersection of Abrahamic Religions, *Tourism Management,* 6: 285-296.

Arınç, K. (2018). Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin İnanç Turizmi Potansiyeli ile Bölgesel Kalkınma Bakımından Değerlendirilme İmkanları, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22: 2129-2147.

Başer, F. ve Başçı, A. (2012). İnanç Turizmi Kapsamında Aziz Pavlus Evinin Önemi ve Tanıtım Faaliyetlerine İlişkin Ziyaretçi Görüşlerinin Değerlendirilmesi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(19): 423-443.

Bremer, T. S. (2006). Sacred Spaces and Tourist Places, Routledge. *Tourism, Religion and Spiritual Journey* (25-34). New York: Routledge

Çiftçi, İ. ve Akova, O. (2016). İnanç Turizmi Kapsamında Hacı Bektaş Veli Dergâhına Yönelik Bir Araştırma, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi,* 80: 183-217.

Dikici, E. ve Sağır, A. (2012). Antalya'da İnanç Turizminin Sosyolojik Çözümlemesi: Demre-Myra Örneği, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(22): 35-43.

Eykay, İ., Dalgın, T. ve Çeken, H. (2015). İnanç Turizmi Potansiyeli Açısından Antakya'nın Değerlendirilmesi, *Journal of Life Economics*, 1(4): 59-74.

Güngör, Y. (2018). Kültürel Eksende Aya Yorgi (St. George) Kültü ve İnanç Turizmi Açısından Nikomedia (İzmit) İçin Önemi, *IJTEBS*, 2(1): 72-81.

Harunoğulları, M. (2016). Kilis'in İnanç Turizmi Potansiyeli ve Kutsal Mekânları, *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,* 11(21): 177-210.

İbret, Ü., Aydınözü, D. ve Uğurlu, M. (2015). Kastamonu Şehrinde Kültür ve İnanç Turizmi, *Marmara Coğrafya Dergisi,* 32: 239-269.

Karakaş, A. (2016). The Examination of Graves And Maqams of Prophets in Diyarbakır and Şanlıurfa in Terms of The Belief Tourism, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergi*, 8(16): 119-131.

Kaya, F., Cankül, D. ve Demirci, B. (2013). Türkiye'nin Önemli İnanç Turizmi Merkezlerinden Biri: Akdamar Kilisesi, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 15(24): 13-24.

Kaynak, İ. H. (2010). İnanç Turizminin Medeniyetler Arası İşbirliğine Etkileri: Türkiye Örneği, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi,* 13(1-2): 119-126.

Kervenkıran, İ. ve Eryılmaz, A. G. (2017). İnanç Turizmine Yönelik Ziyaretçi Algılarının Demografik Farklılıklar Açısından İncelenmesi: Konya Mevlana Müzesi Örneği. Akademik Bakış Dergisi, 59: 276-296.

Kurmanaliyeva, Rysbekova, S., Duissenbayeva, A. and Izmailov, I. (2014). Religious Tourism as a Sociocultural Phenomenon of the The Unique Sense Today is a Universal Value Tomorrow. This is the Way Religions Are Created and Values are Vadei, *Procedia-Social and Behavioral Sciences,* 143: 958-963.

Küçük, M. A. (2013). Din-Turizm İlişkisi Çerçevesinde Yahudilikte, Hıristiyanlıkta ve İslamiyette Hac Uygulamasına Genel Bakış, *Dini Araştırmalar*, 16(42): 101- 128.

Özgen, N. (2012). Siirt'in İnanç Turizmi Mekanları: Ziyaret (Veysel Karani) ve Tillo (Aydınlar) Örnekleri, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 17(27): 251-272.

Sever, R. (2016). Battalgazi (Eski Malatya) İlçesinin Kültürel Peyzajında Tarih ve İnanç Turizmi, *International Journal of Human Sciences*, 13(1), 2135-2157.

Sevinç, H. ve Azgün, S. (2012). Bölgesel Kalkınma ve İnanç Turizmi Bağlamında Akdamar Kilisesi Örneği, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 2(2): 17-21.

Sezer, İ. ve Öztürk, B. (2014). İnanç Turizmi Kapsamında Yapılan Türbe Ziyaretlerinin, Ziyaretçilerin Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi: Şeyh Kerameddin Türbesi Örneği (Boztekke Köyü/Giresun), *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi* 4(2): 45-50.

Soydan, E. ve Şarman, N. (2013). Mardin ve Şırnak İllerindeki Süryanilere Ait Dini Yapıların Kültür (ve İnanç) Turizmi Potansiyeli, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(8): 589-607.

Usta, Ö. (2014). *Turizm Genel ve Yapısal Yaklaşım*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Vukonic, B. (2006). Sacred Places and Tourism in the Roman Catholic Tradition, *Tourism, Religion and Spiritual Journeys* (237-253). New York: Routledge.